

Data akceptacji: 24.03.2025

Data publikacji: 25.11.2025

Marcin Libor

Stowarzyszenie Humanistyczne: Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy

Aleksander.4144@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3761-456X>

Udział żołnierzy francuskich w kampanii niemieckiej 31 marca–8 maja 1945 roku

The Participation of French Soldiers in the German Campaign March 31–May 8 1945

Abstract: This article is devoted to the participation of the French Land Army, more precisely the 1st French Army “Rhine and Danube” and the 2nd Armored Division, in the German campaign in the spring of 1945. It outlines the reasons and actions that led to this participation, as well as the course of the fighting itself, which contributed to giving France an occupation zone in Germany and Austria.

Key words: German campaign, invasion of Germany, World War II, Western Front, 1945, French army, France, Germany, Austria

Dorobek bojowy Francji Walczącej¹ (France combattante) w okresie II wojny światowej jest w Polsce bardzo słabo znany. Przed 1989 rokiem badania polskich historyków nad dziejami Francji podczas największego konfliktu zbrojnego prowadzone były w kierunku wkładu Polonii w tamtejszy ruch oporu ze szczególnym uwzględnieniem odłamu komunistycznego. Przykładem tego są prace: *W konspiracji i walce. Z kart polskiego ruchu oporu we Francji 1940–1944* Witolda Biegańskiego²

¹ Termin ten stosuje się od 1942 roku, gdy postanowiono podkreślić jedność Wolnych Francuzów z Ruchem Oporu w okupowanym kraju. Rok później doszło do fuzji Sił Wolnych Francuzów gen. Charles’a de Gaulle’a z postwichystowską Armią Afryki uznającą zwierzchnictwo gen. Henriego Girauda.

² W. Biegański, *W konspiracji i walce. Z kart polskiego ruchu oporu we Francji 1940–1944*, Warszawa 1971.

czy też – wykorzystana w niniejszym artykule – *Wrócili pod polskim sztandarem* Henryka Kawki³. W drugiej z wymienionych publikacji autor wspomina o walkach Francuzów na terenie Niemiec wiosną 1945 roku, jednak jego celem jest przybliżenie czytelnikowi dziejów 19 i 29 zgrupowania piechoty polskiej przy 1 Armii Francuskiej „Ren i Dunaj”. Niestety, dotąd temat udziału wojsk francuskich w kampanii niemieckiej nie został w Polsce szerzej omówiony, również wspomnienia uczestników tamtych wydarzeń, nie licząc pamiętników gen. Charles’a de Gaulle’a⁴, nie zostały przetłumaczone. Do wyjątków zaliczyć można przedstawienie bawarskiego szlaku bojowego 2 Dywizji Pancерnej zawarte w biografii *Leclerc* autorstwa Williama Mortimera-Moore’a⁵, jak również pracę Charlesa B. MacDonalda pt. *1945: ostatnia ofensywa* zawierającą informacje na temat wkładu 1 Armii Francuskiej „Ren i Dunaj”⁶. Sprawia to, że zasób źródeł jest ubogi, co znalazło odzwierciedlenie w niniejszym artykule. Oprócz pamiętników gen. de Gaulle’a wykorzystano w nim również wojenny pamiętnik sierż. Gastona Eve’a – żołnierza 501 Pułku Czołgów, dostępny online na stronie poświęconej pamięci tego kombatanta, oraz niektóre publikacje zachodnie.

Skromna wiedza na temat alianckich dokonań Francuzów w czasie II wojny światowej w połączeniu z faktem bardzo szybkiej klęski w 1940 roku III Republiki, uchodzącej za niezwykłe mocarstwo, oraz istnieniem kolaboracyjnego rządu Vichy zrodziła w polskim społeczeństwie szereg nieprawdziwych mitów dotyczących narodu francuskiego oraz udziału Francji w II wojnie światowej. Alianci Francuzi od początku wojny brali udział w walkach z państwami Osi, zapisując się na kartach historii odwagą w walkach na lądzie, morzu i w powietrzu. Pod koniec wojny Francuskie Siły Zbrojne (wraz z wojskami kolonialnymi) liczyły łącznie 1,3 mln żołnierzy, co czyni je piątą największą armią koalicji antyhitlerowskiej⁷. Co się tyczy francuskiego podziemia, było ono jedynym, które zjednoczyło się całościowo, zarówno pod względem politycznym, jak i militarnym. Gen. Dwight Eisenhower ocenił działania Francuskich Sił Wewnętrznych (*Forces françaises de l’intérieur* – FFI), dowodzonych przez gen. Marie-Pierre’a Koeniga i liczących

³ H. Kawka, *Wrócili pod polskim sztandarem*, Warszawa 1986.

⁴ Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne*, t. 3: *Ocalenie 1944–1946*, tłum. J. Nowacki, Warszawa 1968.

⁵ W. Mortimer-Moore, *Leclerc*, przeł. A. Goździkowski, Poznań 2016.

⁶ Ch.B. MacDonald, *1945: ostatnia ofensywa*, tłum. M. Balicki, Oświęcim 2016.

⁷ T. Lecoq, *Refaire l’Armée française (1943–1945). L’outil militaire, l’instrument politique, le contrôle opérationnel*, „Guerres mondiales et conflits contemporains” 2015, 1, n° 257, s. 140; E. Kospath-Pawłowski, *Chwała i zdrada. Wojsko Polskie na Wschodzie*, Warszawa 2010, s. 330.

ok. 400 tys. ludzi, na wsparcie o sile 15 dywizji⁸. Z tej liczby ok. 190 tys. bojowników FFI walczyło następnie w armii regularnej⁹.

W końcu 1944 roku francuskie wojska lądowe uległy rozzczłonkowaniu: idąca od prowansalskich plaż 1 Armia Francuska (dawna Armia „B”) oraz uczestnicząca uprzednio w operacji „Overlord” (w składzie amerykańskiej 3 Armii) 2 Dywizja Pancerna spotkały się w Wogezach z zadaniem wyzwolenia Alzacji i Lotaryngii włączonych do Rzeszy. Poza tymi terenami Niemcy bronili się jeszcze na alpejskim pograniczu francusko-włoskim, w rejonie Dunkierki oraz w kilku portach nad Atlantykiem. Wojska francuskie skierowane do wyzwolenia miast nad oceanem oraz górskich przełęczy, od 1945 roku noszące nazwy odpowiednio: Grupy Operacyjnej Atlantyku i Alpejskiej Grupy Operacyjnej, ze względu na brak należytego wsparcia oraz drugorzędne traktowanie kontynuowały te boje aż do końca wojny¹⁰. Główny ciężar walk spadł na siły wyzwalające Alzację, gdzie Niemcy – równolegle z ofensywą w Ardenach – podjęli się działań ofensywnych.

Choć pierwsze francuskie jednostki lądowe znalazły się na przedwojennym terenie Rzeszy już w połowie marca, za właściwą datę ich udziału w ostatnim akordzie II wojny światowej powszechnie uważa się sforsowanie Renu w nocy z 30 na 31 marca 1945 roku. Termin „kampania niemiecka” winno stosować się również do walk, jakie Amerykanie, Brytyjczycy, Francuzi, Kanadyjczycy, Polacy i Belgowie stoczyli na terenie północno-zachodnich i południowych Niemiec. Cezurą końcową tych walk jest natomiast podpisanie 7 i 8 maja 1945 roku przez Rzeszę Niemiecką bezwarunkowej kapitulacji na wszystkich frontach.

Dnia 19 marca 1945 roku zakończyła się trwająca od 20 listopada 1944 roku bardzo trudna kampania alzacka. Mimo znaczących strat, wyczerpania i pozbawienia doświadczonej kadry (na skutek odesłania na tyły czarnoskórych żołnierzy¹¹)

---

⁸ J.E. Persico, *Roosevelt's Centurions. FDR and the Commanders He Led to Victory in World War II*, New York 2014, s. 385; S. Weiss, *L'éphémère direction ministérielle des Forces françaises de l'intérieur*, „Guerres mondiales et conflits contemporains” 2021, n° 283, s. 85; A. Beevor, A. Cooper, *Paryż wyzwolony*, tłum. J. Małecki, Kraków 2015, s. 52; T. Crowdy, *French Resistance Fighter. France's Secret Army*, Oxford 2007, s. 7; J.S. Wheeler, *Jacob L. Devers. A General's Life*, Lexington 2015, s. 431.

⁹ T. Lecoq, *Refaire l'Armée française (1943–1945)...*, s. 145. Decyzja ta miała podłoże nie tyle praktyczne, ile polityczne: gen. Charles de Gaulle nie ufał francuskiemu ruchowi oporu, m.in. z powodu sporego udziału komunistów w podziemiu. Dlatego integracja FFI z regularną armią, w szczególności autonomicznych Wolnych Strzelców i Partyzantów (FTP), miała na celu uniemożliwić ewentualną rewolucję.

¹⁰ Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 163–168; A. Beevor, *Druga wojna światowa*, przeł. G. Siwek, Kraków 2015, s. 743–736, 866.

¹¹ W 1943 roku wojsko Francji Walczącej przeszło pod kuratelę US Armed Forces, w których obowiązywała segregacja rasowa. Wiązało się to z zabronieniem czarnoskórym obywatelom francuskiego imperium kolonialnego służby w jednostkach pancernych (wyjątkiem był st. kpr. Claude

zdołano wyzwolić cały zaanektowany przez Niemcy w 1940 roku obszar, o który od wieków Francuzi i Niemcy toczyli spory graniczne. Choć przedłużające się oblężenie portów nad Atlantykiem oraz walki na granicy francusko-włoskiej spędzały sen z powiek gen. de Gaulle'owi, zarówno dla niego, jak i pozostałych czołowych polityków znacznie ważniejsze okazało się skierowanie wojsk francuskich do Rzeszy¹². W przestrzeni powietrznej Niemiec walczył już Pułk Lotnictwa Myśliwskiego „Normandia-Niemen”, podporządkowany radzieckiej 303 Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego, jednak główne boje miały zostać stoczone na froncie zachodnim. Powodem przyjęcia przez Sztab Generalny Obrony Narodowej takiej koncepcji były nie tyle krzywdy doznane w czasie hitlerowskiej okupacji oraz wielowiekowe spory francusko-niemieckie, ile pozycja, jaką Republika miała zająć w powojennym świecie. Charles de Gaulle doskonale zdawał sobie sprawę, że podpisanie przez rząd marsz. Philippe'a Pétaina kapitulacji oraz czteroletnia okupacja doprowadziły do umniejszenia pozycji Francji w ramach koalicji antyhitlerowskiej.

Ogromne znaczenie wielkiej trójki w polityce powodowało, że Francja nie miała co liczyć na utrzymanie pozycji mocarstwa po wojnie. Podział świata na strefy wpływów skutkował dodatkowo przyszłym uzależnieniem od Stanów Zjednoczonych. Ratunkiem dla Francji mogło być tylko powzięte na konferencji jałtańskiej postanowienie o przyznaniu jej własnej strefy okupacyjnej w Niemczech, aczkolwiek bez wytyczenia dokładnych jej granic oraz możliwości zasiadania przedstawiciela Republiki w Sojuszniczej Radzie Kontroli Niemiec¹³. Chcąc wziąć w czasowy rząd część Rzeszy, a także zapewnić sobie wpływ na powojenny kształt i charakter Niemiec, Francuzi prawo do tego musieli okupić krwią oraz narażeniem na szwank relacji międzysojuszniczych.

Według planów Naczelnego Dowództwa Alianckich Sił Ekspedycyjnych (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force – SHAEF) amerykańskie 6 i 12 Grupa Armii miały przyjąć na siebie zadanie głównego uderzenia na prawy brzeg Renu, opanowania środkowej i południowej części Niemiec, a następnie połączenia się z pozostałymi aliantami nad Łabą oraz w Austrii. Misja zdobycia

---

Madamba Sy – urodzony w Wersalu obywatel Republiki służący w czadzkim pułku marszowym 2 Dywizji Pancerniej). W końcu 1944 roku – w związku z potrzebą integracji FFI z armią regularną, a także chęcią podkreślenia udziału rdzennych Francuzów w wojsku – rozpoczęło się wycofywanie z linii frontu czarnoskórych żołnierzy.

¹² Na pomoc słabo uzbrojonym żołnierzom gen. de Gaulle i Sztab Generalny Obrony Narodowej wysłali tylko dwie jednostki: 1 Marszowa Dywizja Piechoty (wcześniej znana jako 1 Dywizja Wolnych Francuzów) dołączyła do Alpejskiej Grupy Operacyjnej, z kolei 2 Dywizja Pancerna do Grupy Operacyjnej Atlantyku. W ostatnich tygodniach II wojny światowej żołnierze francuscy uczestniczyli również w oblężeniu Dunkierki oraz wyzwoleniu Holandii.

¹³ F.J. Harbutt, *Jałta 1945*, tłum. K. Janicki, Warszawa 2012, s. 397.

północno-zachodnich Niemiec przypadła brytyjskiej 21 Grupie Armii. W ten oto sposób miało dojść do wyznaczenia obszaru stref okupacyjnych amerykańskiej, brytyjskiej i radzieckiej¹⁴. W założeniach operacyjnych 6 Grupy Armii dowodzona przez gen. Jeana de Lattre'a de Tassigny'ego 1 Armia Francuska dostała marginalne zadanie ochrony tyłów amerykańskiej 7 Armii, a więc oczyszczania Nadrenii z niedobitków Wehrmachtu. Powierzono je 2 Korpusowi Armijnemu gen. Josepha de Goislarda de Monsaberta, który 15 marca 1945 roku przełamał Linie Zygfrйда w okolicach Lauterbourga i przez następne półtora tygodnia walczył w Palatynie, czyli w regionie, o który Francuzi i Niemcy przez wieki toczyli spory. Sforsowanie rzeki i dalszy udział w kampanii należały do ostateczności, przewidzianej wyłącznie dla 2 Korpusu¹⁵. W związku z tym gen. de Gaulle wysłał do gen. de Lattre'a depeszę o następującej treści:

Trzeba, żeby przeprowił się Pan przez Ren. Nawet gdyby Amerykanie nie szli Panu w tym na rękę. Choćby musiał Pan przeprowić się na łódkach. Chodzi o sprawę największej wagi państwowej. Karlsruhe i Stuttgart czekają na Pana, choć nie bardzo pragną Pana widzieć¹⁶.

Rozkaz ten był jawną ingerencją w jedność aliancką oraz sabotażem dyrektyw 6 Grupy Armii, niemniej jednak gdyby nie okazana przez gen. de Gaulle'a nieustępliwość, bardzo możliwe, że dowództwo amerykańskie nie wykorzystałoby potencjału wojsk francuskich w przełomowym okresie kampanii, traktując je jako zwykłe zabezpieczenie zaplecza własnych jednostek.

Dnia 31 marca 1945 roku – ku całkowitemu zaskoczeniu gen. Jacoba Deversa – francuski 2 Korpus Armijny sforsował Ren bez zgody dowodzonej przez Deversa 6 Grupy Armii. 2 Dywizja Piechoty Marokańskiej przeprowiła się pod miastem Gernersheim, 3 Dywizja Piechoty Algierskiej pod Spirą, a 9 Dywizja Piechoty Kolonialnej pod Leimersheim¹⁷. W odwodzie pozostały 5 Dywizja Pancerna oraz słynący z brutalności marokańscy goumierzy. O ile zastosowany przez 3 Dywizję Piechoty Algierskiej manewr przekroczenia rzeki bez wsparcia artylerii (ok. godz. 2:30 w nocy) powiódł się całkowicie, pozwalając żołnierzom na sprawne przełamanie zaskoczonej obrony niemieckiej, o tyle forsowanie

¹⁴ K.O. McCreedy, *Planning the Peace. Operation Eclipse and the Occupation of Germany*, Fort Leavenworth 1995, s. 22–23.

¹⁵ Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 160.

¹⁶ H. Kawka, *Wrócili pod polskim sztandarem...*, s. 109. Wątek łodzi dotyczył bardzo ubogiego wyposażenia Francuzów w nowoczesny sprzęt inżynierski, którego pozbawiło ich SHAEF.

¹⁷ Ibidem, s. 109–110; Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 161; J.S. Wheeler, *Jacob L. Devers...*, s. 467.

Renu o świcie, przy akompaniamencie dział, w wykonaniu dwóch pułków 2 Marokańskiej Dywizji Piechoty spotkało się z zaciętym oporem niemieckiej 19 Armii gen. Ericha Brandenbergera¹⁸. Starła się ona za wszelką cenę wykonać rozkaz zatrzymania aliantów na linii Renu oraz obrony Rzeszy do ostatniego żołnierza. Jak wspominał st. szer. Joseph Fourboul, były partyzant FFI i żołnierz 9 Dywizji Piechoty Kolonialnej: „Byliśmy szczęśliwi i dumni, że zemściliśmy się na wrogu, który okupował i upokarzał nas przez cztery lata”¹⁹. To właśnie owo pragnienie odpłaty napędzało żołnierzy francuskich do stoczenia ostatniej bitwy na ziemi niemieckiej, nawet za cenę skłócenia się z Amerykanami, od których byli całkowicie zależni.

Postawiony przed faktem dokonanym gen. Devers zaakceptował udział Francuzów w kampanii niemieckiej, udzielając 2 Korpusowi Armijnemu wsparcia amerykańskiego lotnictwa, tak potrzebnego w tych trudnych bojach. Po przełamaniu pierwszej linii obrony i połączeniu uchwyconych przyczółków 3 kwietnia Francuzi rozpoczęli walki o Karlsruhe – zdobyte już kolejnego dnia pierwsze znaczące miasto w Badenii. Generałowie de Lattre i de Monsabert postanowili powtórzyć manewr Niemców z 1940 roku, gdy po wiodącej przez Ardeny ofensywie gen. Ericha von Mansteina Wehrmacht wyszedł na tyły Linii Maginota²⁰. Można pokusić się o stwierdzenie, że obchodząc od tyłu przebiegający wzdłuż przedwojennej granicy francusko-niemieckiej odcinek Linii Zygfryda, żołnierze korpusu zemścili się za upokorzenie z początku wojny. Działonowy niszczyciela czołgów M10 (Wolverine) o nazwie „Pont Royal” z 2 Pułku Dragonów – st. bryg. Bernard de Lattre de Tassigny – tak opisał swojej matce ówczesny wygląd Niemiec: „miasta są całkowicie zniszczone [...] białe flagi we wszystkich oknach, grabieże, rewizje etc.”²¹. Relacja syna późniejszego Marszałka Francji²² nie jest odosobniona, a obrazy znane Francuzom z 1940 roku były wówczas powszechne w całej Rzeszy.

¹⁸ P. Pellissier, *De Lattre*, Paris 2015, s. 459–460; R. Bourderon, *Rol-Tanguy. Des Brigades internationales à la libération de Paris*, Paris 2013, s. 519. Byli to żołnierze 4 Pułku Tyralierów Marokańskich oraz 151 Pułku Piechoty, odtworzonego na bazie partyzantów FFI-FTP z północnej części Francji (zastępcą dowódcy był przywódca powstania paryskiego ppłk Henri Rol-Tanguy).

¹⁹ J. Fourboul, *De l'occupation au Lac de Constance*, <https://rhin-et-danube.fr/wordpress/?p=1001> (dostęp: 29.08.2022).

²⁰ Ch.B. MacDonald, 1945: ostatnia ofensywa..., s. 510; H. Kawka, *Wrócili pod polskim sztandarem...*, s. 109–110, 112; J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army*, New York 2022, s. 478–483; I. Cadeau, *De Lattre*, Paris 2017, s. 157–158.

²¹ P. Pellissier, *De Lattre...*, s. 463.

²² Tytuł ten Jean de Lattre de Tassigny otrzymał pośmiertnie w 1952 roku. Oprócz niego wyróżniono nim za dokonania w czasie II wojny światowej Alphonse’a Juina oraz pośmiertnie Philippe’a Leclerca de Hauteclocque’a i Marie-Pierre’a Koeniga.

Badenii, którą 1 Armia Francuska miała za zadanie podbić, broniły zaciekle siły XVIII Korpusu SS, wykorzystujące przy tym trudną dostępność obszarów Szwarzwaldu. W związku z tym gen. de Lattre skierował do Niemców odezwę, zaznaczając, że jeśli nie poddadzą się w określonym terminie, każdy żołnierz bądź noszący broń cywil zostanie uznany za partyzanta, a tych – jak powszechnie wiadomo – nie broniła konwencja genewska. Wywołało to wściekłość gen. Deversa, który zmusił ostatecznie Francuzów do podporządkowania się dyrektywom amerykańskim z 2 grudnia 1944 roku dotyczącym postępowania na ziemi niemieckiej²³. Nie oznacza to jednak, że żołnierze francuscy nie napotykali członków Werwolfu, prowadzących dywersje na tyłach wojsk sprzymierzonych. Przed ich atakami frontowe jednostki armii chroniły oddziały tyłowe, w tym złożone z członków międzywojennej emigracji zarobkowej 19 i 29 zgrupowanie piechoty polskiej podporządkowane 201 Pułkowi Pionierów Północnoafrykańskich²⁴. Warto zaznaczyć, że Polacy jako jedyni spośród emigrantów niewalczących w Legii Cudzoziemskiej²⁵ zdobyli prawo do jednostek autonomicznych, z rodzimym językiem komend, co nie udało się nawet służącym w wojsku powszechniej hiszpańskim republikanom. Stanowi to mało znany epizod w dziejach polskiego oręża w okresie II wojny światowej.

Rozczłonkowanie korpusów niemieckiej 19 Armii oraz oczyszczenie Szwarzwaldu z jej niedobitków było zadaniem pierwszorzędym z perspektywy militarnej. Już 2 kwietnia 1945 roku gen. de Gaulle ponaglił gen. de Lattre'a w sprawie naruszenia linii rozdzielczej między 1 Armią Francuską a amerykańską 7 Armią i kontynuowania ofensywy na Stuttgart. 8 kwietnia elementy 2 Marokańskiej Dywizji Piechoty wraz z 5 Dywizją Pancerną opanowały Pforzheim, gdzie według kroniki 1 Pułku Kirasjerów żołnierze 2 szwadronu mieli stoczyć bratobójczy bój z grupą rodaków służących w Waffen-SS²⁶. Zdobycie Pforzheim otworzyło drogę do największego miasta południowo-zachodnich Niemiec, bronionego siłami LXXX Korpusu gen. Franza Beyera. Obydwie jednostki rozpoczęły marsz oskrzydlający w kierunku południowym, podczas gdy 9 Dywizja Piechoty Kolonialnej ruszyła na Baden-Baden. Nasilały się także walki stacjonującego w Alzacji, po drugiej stronie Linii Zygfryda, 1 Korpusu Armijnego gen. Antoine'a Béthouarta, którego jednostki stopniowo forsowały rzekę, wchodząc do walk w Szwarzwaldzie.

²³ J.S. Wheeler, *Jacob L. Devers...*, s. 467–468.

²⁴ J. Skowron, *Zgrupowania Piechoty Polskiej 1 Armii Francuskiej „Ren i Dunaj” – 1944–1945*, „Kombatant. Biuletyn Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych” 2004, nr 6/7 (161–162), s. 13.

²⁵ W kampanii niemieckiej uczestniczyły 1 Cudzoziemski Pułk Kawalerii oraz pułk marszowy Legii Cudzoziemskiej, wchodzące w skład 5 Dywizji Pancernej.

²⁶ R. Forbes, *For Europe Revisited. The French Volunteers of the Waffen-SS*, Mechanicsburg 2010, s. 819. Kolaboranci pochodzili najprawdopodobniej z SS-Jagdverband Süd-West.

Główna przeprawa nastąpiła 15 kwietnia 1945 roku pod Strasburgiem, z kierunkiem ataku na Kehl. W toku kampanii wprowadzono na pierwszą linię również 1 i 14 Dywizję Piechoty, pozostawiając w odwodzie 10 Dywizję Piechoty, którą finalnie przerzucono nad Atlanty²⁷. 4 Marokańska Dywizja Górską, większość sił 1 Dywizji Pancernej oraz 1 Brygada Spahisów kontynuowały natarcie w kierunku Dunaju. Udziału nie brało w nim jednak wydzielone z 1 Dywizji Pancernej zgrupowanie złożone z 2 Pułku Strzelców Afrykańskich, 3 Batalionu Żuawów oraz II Dywizjonu 68 Pułku Artylerii Algierskiej, które wraz z 9 Dywizją Piechoty Kolonialnej uderzyło na Fryburg Bryzgowijski²⁸.

Dnia 17 kwietnia 1945 roku gen. Reuben Ellis Jenkins, zastępca szefa sztabu 6 Grupy Armii ds. operacyjnych, zapoznał gen. Jeana de Lattre'a de Tassigny'ego z planem zdobycia stolicy Wirtembergii. 1 Armia Francuska miała zatrzymać się na zachodnich przedpolach miasta, aby odwrócić uwagę Niemców od ataku amerykańskiego VI Korpusu. Po konsultacji z gen. de Gaulle'em de Lattre całkowicie zignorował zarządzenia swoich amerykańskich zwierzchników i następnego dnia zaatakował miasto siłami 5 Dywizji Pancernej oraz 3 Dywizji Piechoty Algierskiej, mimo płynących od gen. Deversa rozkazów natychmiastowego wstrzymania natarcia. Bitwa o Stuttgart trwała łącznie trzy dni i zakończyła się pełnym i samodzielnym zwycięstwem Francuzów. Jego następstwem było mianowanie gen. de Monsaberta wojskowym gubernatorem miasta²⁹. Rozsierdzeni Amerykanie zażądali natychmiastowego wycofania się wojsk francuskich ze Stuttgartu i przekazania go administracji VI Korpusu, popierając to żądanie koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa tysiącom wyzwolonych robotników, a także informacją o dopuszczeniu się przez niektórych okupantów grabieży oraz o ok. 2000 przypadków gwałtów na niemieckich kobietach³⁰. Mimowolnym świadkiem tych wydarzeń stała się Ewa Otylia Lella, wyzwolona przez żołnierzy francuskich uczestniczka powstania warszawskiego: „[...] pilnowali nas Francuzi, bo Marokańczycy cały Stuttgart

²⁷ Ch.B. MacDonald, 1945: *ostatnia ofensywa...*, s. 510–511; P. Pellissier, *Salan. Quarante années de commandement*, Paris 2014, s. 101–103; S. Weiss, *Entre grands desseins et désillusions, le difficile réarmement de la France en 1944–1945 vu à travers les cas des 10e et 19e Divisions de Paris et de Bretagne*, „Annales de Bretagne et des Pays de l'Ouest. Anjou. Maine. Poitou-Charente. Touraine” 2018, t. 125, n° 4, s. 163. Ponadto, w związku z kryzysem stuttgartckim, Amerykanie wstrzymali dostawy nowoczesnego sprzętu dla 10 Dywizji Piechoty.

²⁸ Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 175; J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army...*, s. 483–487, 496–499, 521–522; I. Cadeau, *De Lattre...*, s. 157; D. Feldmann, C. Mas, *La Campagne du Rhin. Les Alliés entrent en Allemagne (janvier-mai 1945)*, Paris 2016, s. 316–319.

²⁹ Ch. De Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 174, 385–389.

³⁰ Ch.B. MacDonald, 1945: *ostatnia ofensywa...*, s. 516–517; A. Beevor, *Druga wojna światowa...*, s. 893; J.S. Wheeler, *Jacob L. Devers...*, s. 473. Gwałciciele zostali następnie postawieni przed sądami polowymi i straceni.

gwałcili [...]. Na górę nie szliśmy, nie oglądaliśmy tego domostwa. Arabowie czy Marokańczycy dachami po tych domach chodzili [...]”³¹. Powodem znacznie ważniejszym niż przekonanie gen. Deversa, że tylko amerykańska 7 Armia jest w stanie zapewnić bezpieczeństwo w Stuttgarcie i odciąć Niemcom drogę ucieczki do Austrii, była chęć zajęcia Hechingen, w którym mieścił się ośrodek badawczy. Ostatecznie odpowiedzialny za przejęcie ośrodka płk Boris T. Pash zdołał obejść pozycje francuskie, wchodząc do miasta od strony zachodniej³². Spór na linii de Lattre – Devers szybko przeniósł się na wyższy szczebel, doprowadzając do nieprzyjemnej korespondencji między przewodniczącym Rządu Tymczasowego Republiki Francuskiej (Gouvernement provisoire de la République française – GPRF) gen. Charlesem de Gaulle’em a prezydentem Stanów Zjednoczonych Harrym Trumanem³³. Mimo pogarszania się już i tak napiętych stosunków między sojusznikami Francuzi pozostawali nieustępliwi, utrzymując swój garnizon w mieście do czasu ustalenia granic francuskiej strefy okupacyjnej.

W czasie wewnętrznej „wojny” aliantów o to, kto winien okupować Stuttgart, 1 Dywizja Pancerna sforsowała Dunaj, by od strony południowo-zachodniej zaatakować Ulm. Cel ponownego złamania rozkazu gen. Deversa był czysto propagandowy: właśnie pod tym miastem w 1805 roku wojska napoleońskie odniosły zwycięstwo, pokonując Austriaków. 24 kwietnia 1945 roku Ulm zostało zdobyte wspólnym wysiłkiem Francuzów i Amerykanów, czego symbolem stały się powiewające obok siebie flagi obu państw³⁴. 26 kwietnia 2 Pułk Dragonów zajął Konstancję. Jej obrońcy zdołali przebić się do neutralnej Szwajcarii, gdzie zostali internowani³⁵. Równocześnie żołnierze 5 Dywizji Pancernej oraz 1 Batalionu Szturmowego opanowali Sigmaringen³⁶. Na miejscowym zamku od 8 września 1944 roku mieściła się emigracyjna siedziba rządu Vichy, jednak najważniejsi przywódcy kolaboracyjni,

³¹ Ewa Otylia Lella „Mała”, „Lalka”, <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/ewa-otylia-lella,1615.html> (dostęp: 20.03.2025).

³² Ch.B. MacDonald, 1945: *ostatnia ofensywa...*, s. 510–513. Amerykanie podejrzewali, że w ośrodku Hechingen trwają niemieckie badania nad bronią jądrową. Z tego powodu dotarcie do miasta przed sojusznikiem stało się sprawą najwyższej wagi.

³³ Ibidem, s. 517.

³⁴ Ibidem, s. 514–515; J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army...*, s. 538–539; H. Kawka, *Wrócili pod polskim sztandarem...*, s. 113; Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 175; P. Pellissier, *De Lattre...*, s. 464.

³⁵ C. Lelièvre, Ch. Nique, *L’École des Présidents. De Charles de Gaulle à François Mitterrand*, Paris 1995, s. 164; M. Bernard, *Valéry Giscard d’Estaing. Les ambitions déçues*, Paris 2014, s. 53–54. Do miasta jako pierwszy wjechał M10 (Wolverine), o nazwie własnej „Le Carrousel”, którego działownym był bryg. Valéry Giscard d’Estaing – prezydent Republiki Francuskiej w latach 1974–1981.

³⁶ P. Pellissier, *De Lattre...*, s. 464; J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army...*, s. 537; R. Marcinek, *Legia Cudzoziemska*, Warszawa 2016, s. 177–178.

nie licząc Pétaina aresztowanego 24 kwietnia na granicy francusko-szwajcarskiej, zdołali wcześniej uciec³⁷.

Gdy większość sił 2 Korpusu Armijnego likwidowała w Szwarcwaldzie niedobitki XVIII Korpusu SS podległego SS-Obergruppenführerowi Georgowi Keppelrowi, a 1 i 14 Dywizja Piechoty rozprawiły się z okrążonymi na północ od Dunaju resztkami LXIV Korpusu gen. Helmutha Friebege, pozostałe jednostki 1 Korpusu Armijnego, wzmocnionego m.in. 5 Dywizją Pancerną, weszły do Austrii. Tam też, na przełomie kwietnia i maja 1945 roku, stoczyły swe ostatnie boje przeciwko siłom niemieckiej 24 Armii gen. Hansa Schmidta, niezamierzającego stawiać większego oporu³⁸. W dniu 3 maja 1945 roku żołnierze 3 Pułku Spahisów Marokańskich internowali byłego księcia koronnego Wilhelma Hohenzollerna³⁹. Powodem zatrzymania syna ostatniego cesarza Niemiec były jego wcześniejsze związki z ruchem nazistowskim.

Według założenia sztabu 1 Armii Francuskiej jej żołnierze mieli wdrzeć się do północnych Włoch, wychodząc na spotkanie włoskim partyzantom oraz brytyjsko-amerykańskiej 15 Grupie Armii. Tym razem jednak gen. de Lattre nie zdołał ubiec amerykańskiej 7 Armii, której VI Korpus wykonał rozkaz zmniejszenia terenu opanowanego przez Francuzów poprzez zdobycie Innsbrucku i uderzenie w kierunku granicy ze Szwajcarią. Również gen. Schmidt wzburzył de Lattre'a zerwaniem rokowań i poddaniem się Amerykanom (było to wynikiem żądań bezwarunkowej kapitulacji ze strony Francuzów). Szlak bojowy 1 Armii Francuskiej, która za swój udział w kampanii niemieckiej otrzymała wyróżniającą nazwę „Ren i Dunaj”, zakończyło wywieszenie francuskiej flagi narodowej nad przełęczą Arlberg⁴⁰. Nieustępliwość i waleczność żołnierzy gen. de Lattre'a zaowocowały zdobyciem przez Francuzów znacznie większego obszaru III Rzeszy, niż zakładało SHAEF. Być może również sami Francuzi poczulili w związku z tym zaskoczenie, a jednocześnie niedosyt z powodu odcięcia ich od północnych Włoch.

³⁷ J. Eisler, *Kolaboracja we Francji 1940–1944*, Warszawa 1989, s. 261, 263; R. Bourderon, *Rol-Tanguy...*, s. 524.

³⁸ J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army...*, s. 545–550.

³⁹ S. Malinowski, *Die Hohenzollern und die Nazis. Geschichte einer Kollaboration*, Berlin 2021, s. 519.

⁴⁰ Ch.B. MacDoanld, 1945: *ostatnia ofensywa...*, s. 523–524, 563; J.S. Wheeler, *Jacob L. Devers...*, s. 478–479, 481; Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 177; J. de Lattre de Tassigny, *The History of the French First Army...*, s. 551. Na zajętych przez siebie terenach Tyrolu żołnierze amerykańskiego VI Korpusu wyzwolili grupę francuskich więźniów przetrzymywanych na zamku Itter. Niedługo później, razem ze zbuntowanymi żołnierzami Wehrmachtu i miejscowymi antyfaszystami, stoczyli bitwę przeciwko atakującym zamek siłom Waffen-SS.

Pod koniec kwietnia 1945 roku gen. Philippe Leclerc de Hauteclocque skierował prośbę do SHAEF, aby dowodzona przez niego 2 Dywizja Pancerna – najbardziej znana i hołubiona francuska jednostka, została włączona w skład 6 Grupy Armii w celu wzięcia udziału w końcowym etapie kampanii niemieckiej⁴¹. Po ciężkich stratach, jakie dywizja poniosła w Alzacji, wycofano ją na tyły, a następnie skierowano do walczących pod Royanem oddziałów Grupy Operacyjnej Atlantyku⁴². Warto zaznaczyć, że pomysłodawcą wysłania 2 Dywizji Pancernej do Rzeszy był sam Leclerc, uważający, iż pokonanie Niemców na ich ziemi jest o wiele ważniejsze aniżeli wyzwolenie nadatlantyckich portów⁴³. Jego plany początkowo nie spodobały się ani GPRF, ani Sztabowi Generalnemu Obrony Narodowej, jednak ostatecznie zostały przez Sztab zaakceptowane. Dzięki temu 2 Dywizja Pancerna mogła jeszcze bardziej zaakcentować udział Francuzów w kampanii niemieckiej.

Amerykanie przystali na prośbę gen. Leclerca najpewniej ze względu na mel-dunki wywiadowcze, donoszące SHAEF o utworzeniu w Bawarii bardzo silnej re-duty. W rzeczywistości informacja ta była wytworem goebbelsowskiej propagandy: Niemcy nie stworzyli w regionie żadnych umocnień obronnych, a morale obroń-ców Twierdzy Alpejskiej pozostawiały wiele do życzenia. Opór stawiały właściwie tylko wąskie grupy fanatyków⁴⁴. Jako pierwsza do Bawarii, gdzie Francuzi mieli walczyć w składzie amerykańskiej 7 Armii, dotarła 28 kwietnia 1945 roku Grupa Taktyczna płk. Jacques'a de Guillebona, która z powodu zaangażowania bojowego Amerykanów w walki o Monachium stała się jedynym oddziałem armii zdolnym do prowadzenia w tym czasie działań ofensywnych. Już następnego dnia, wraz z amerykańską 12 Dywizją Pancerną, sforsowała Dunaj w rejonie miejscowości Dillingen an der Donau, posuwając się na południe, przez rzekę Lech aż do Alp Bawarskich, osiągniętych 2 maja w rejonie Bad Tölz, gdzie zlokalizowano siedzibę SS-Junkerschule⁴⁵. Następnego dnia o poranku jeden z nowo przybyłych francu-skich szwadronów sforsował rzekę Inn w rejonie Nußdorfu. Mniej więcej w tym samym czasie oficerowie Grupy Taktycznej gen. Paula de Langlade'a odwiedzili wyzwolony trzy dni wcześniej KL Dachau – najstarszy z hitlerowskich obozów koncentracyjnych, utworzony jeszcze w 1933 roku⁴⁶. Świadectwa ocalonych więź-niów oraz inne dowody nieludzkich potworności, jakich dopuszczała się załoga obozu, odbiły się szerokim echem wśród wszystkich żołnierzy. W związku z tym

⁴¹ M.P. Robinson, T. Seignon, *Division Leclerc. The Leclerc Column and Free French 2nd Armored Division 1940–1946*, Oxford 2018, s. 57.

⁴² Ibidem, s. 56; W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 566–568.

⁴³ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 569, 572–573.

⁴⁴ Ch.B. MacDonald, *1945: ostatnia ofensywa...*, s. 487–489, 527.

⁴⁵ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 577; M.P. Robinson, T. Seignon, *Division Leclerc...*, s. 57.

⁴⁶ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 577–579.

gen. Leclerc wydał rozkaz kategorycznie zabraniający stosowania przemocy wobec niemieckiej ludności cywilnej. Jak wspomniał sierż. Gaston Eve z 501 Pułku Czołgów:

Poprosiłem w kilku słowach [...] mieszkańców domu, w którym załoga miała posilić się i wyspać, aby przynieśli nam trochę jedzenia oraz [przygotowali – M.L.] łóżka [...]. Dodałem bardzo krótko, że ja i moja załoga nienawidziliśmy wszystkich Niemców za wywołaną przez nich wojnę, ale oni i ich dom będą przez nas szanowani, w zamian za wykonanie bez pytania wszystkiego, o co prosiłem⁴⁷.

Jak widać, niezwykle szacunek, jakim żołnierze 2 Dywizji Pancernej darzyli gen. Leclerca – najpopularniejszego francuskiego dowódcę z okresu II wojny światowej – ochronił Bawarczyków przed gwałtami, rabunkami oraz innego typu upokorzeniami, w których niektórzy widzieliby akt zemsty za cierpienia doznane w czasie okupacji.

Dnia 4 maja 1945 roku francuska 2 Dywizja Pancerna, wspólnie z amerykańską 3 Dywizją Piechoty i 101 Dywizją Powietrznodesantową, ruszyła na Berchtesgaden, gdzie mieściła się alpejska rezydencja Adolfa Hitlera – Berghof⁴⁸. W niej to aż do wybuchu II wojny światowej „biło serce Rzeszy”, a dyktator podejmował najważniejsze decyzje okresu międzywojennego. Nie ma pewności, czy jako pierwsza do miasta weszła 3 Dywizja Piechoty czy 9 kompania czadzkiego pułku marszowego, wsparta pododdziałem 1 Marszowego Pułku Spahisów Marokańskich⁴⁹. Umieszczenie Berghofu na szczycie Obersalzbergu powodowało, że koncentrujące się w Berchtesgaden dywizyjne jednostki, np. uzbrojony w ciężkie niszczyciele czołgów Pułk Pancerny Fizylierów Morskich, nie mogły kontynuować natarcia na rezydencję Hitlera. Zadanie zajęcia posiadłości otrzymała niewielka grupa bojowa por. Alberta Messiaha, stworzona przez cztery half-tracki M3 z jego macierzystej 12 kompanii czadzkiego pułku marszowego oraz dwa czołgi M4A2 (Sherman) wydzielone z 2 kompanii 501 Pułku Czołgów. Nieprzyjazne pojazdom gąsienicowym górskie zbocza doprowadziły do wypadku z udziałem czołgu „Ulm”, który stoczył się

⁴⁷ G. Eve, *Free French Occupation of the Obersalzberg (4 May–19 May 1945)*, <http://www.gastoneve.org.uk/obersalzberg.html> (dostęp: 14.05.2022).

⁴⁸ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 582; S.E. Ambrose, *Kompania braci. Od Normandii do Orlego Gniazda Hitlera. Kompania E 506 pułku piechoty spadochronowej 101 Dywizji Powietrznodesantowej*, przeł. L. Erenfeicht, Warszawa 2011, s. 389.

⁴⁹ W chwili wylądowania dywizji na przyczółku normandzkim aż 146 ze 160 żołnierzy 9 kompanii czadzkiego pułku marszowego było hiszpańskimi republikanami. Na skutek poniesionych strat oraz przenosin do innych jednostek do Berchtesgaden dotarło tylko 16 Hiszpanów.

z drogi, grzęznąc w głębokim rowie. Na prowadzenie wysunął się Sherman „Iéna II” z załogą w składzie: sierż. Gaston Eve (dowódca), Jean Brisse (kierowca), André Beaufils (drugi kierowca-kaemista), Philippe Bey-Rozet (działonowy) oraz Georges Dornois (ładowniczy-radiooperator). Jeszcze tego samego dnia czołg dotarł do Berghofu, uszkodzonego częściowo na skutek bombardowań, częściowo za sprawą pożaru wywołanego przez uciekających w popłochu esesowców. Tak tę doniosłą chwilę zapamiętał sierż. Eve: „[...] załoga otrzymała potwierdzenie, iż żadnych innych wojsk alianckich tutaj nie było i że jako pierwsi przybyliśmy do Obersalzbergu, bardzo szczególnego miejsca w historii”⁵⁰. Co do „Orlego Gniazda”, tj. drugiej z alpejskich posiadłości Hitlera, istnieją rozbieżności w relacjach. Według jednych zajął je francuski XI Dywizjon 64 Pułku Artylerii Afrykańskiej, zdaniem innych – amerykański 506 Pułk Piechoty Spadochronowej⁵¹. Biorąc pod uwagę zamieszanie panujące wówczas w oddziałach francuskich i amerykańskich, a także polityczno-historyczne znaczenie tego rejonu, nie można się dziwić, dlaczego każdy z obecnych tam aliantów uważał się za pierwszego zdobywcę szczytu Obersalzbergu.

Dowódcą samowolnych sił okupacyjnych Berghofu, nad którym zawisła znaleziona trójkolorowa flaga holenderska, odwrócona o dziewięćdziesiąt stopni, by wyglądała jak flaga francuska, mianowany został chor. Albert Parmentier – dowódca 3 plutonu 2 kompanii 501 Pułku Czołgów⁵². Wśród licznych przedmiotów, których esesowcy nie zdążyli zniszczyć, odkryto m.in. należącą do marsz. Hermanna Göringa kolekcję damskich staników oraz niemieckojęzyczny egzemplarz *Ku armii zawodowej* Charles’a de Gaulle’a, opatrzone uwagami Hitlera. Książkę tę odkrył wysłannik gabinetu wojskowego przewodniczącego GPRF, a zarazem jego przyszyły zięć, kpt. Alain de Boissieu⁵³. Egzemplarz niestety nie przetrwał do czasów dzisiejszych, spalił go bowiem jeden z oficerów US Armed Forces. To ogromna strata dla historii, egzemplarz ten pozwoliłby zapewne na głębsze zbadanie korzeni militarnych koncepcji Führera.

Tak jak w przypadku 1 Armii Francuskiej „Ren i Dunaj” kontrowersje wzbudza brutalny stosunek części żołnierzy wobec niemieckiej ludności cywilnej w Stuttgarcie, tak w odniesieniu do 2 Dywizji Pancernej kontrowersyjny jest incydent z Bad Reichenhall. Prawdopodobnie 6 maja 1945 roku, w rejonie uzdrowiska, do amerykańskiej niewoli dostała się grupa 12 żołnierzy (11 Francuzów i jeden rosyjski emigrant) pochodzących z rozbitej na Pomorzu 33 Dywizji Grenadierów SS

⁵⁰ G. Eve, *Free French Occupation of the Obersalzberg...*

⁵¹ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 582–583; S.E. Ambrose, *Kompania braci...*, s. 389–400.

⁵² W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 584; G. Eve, *Free French Occupation of the Obersalzberg...*

⁵³ A.H. Mitchell, *Hitler’s Mountain. The Führer, Obersalzberg and the American Occupation of Berchtesgaden*, Jefferson 2007, s. 135. Żołnierze francuscy dokonali przywłaszczenia części dóbr znalezionych w Berghofie, uznając je za element reparacji wojennych.

„Charlemagne”. Po przekazaniu jeńców Francuzom spotkał się z nimi osobiście Leclerc. Konfrontacja aliantów z kolaborantami zakończyła się, gdy na pytanie generała, jak Francuzi mogą nosić niemieckie mundury, jeden z jeńców zauważył, że generał jest ubrany w amerykańską kurtkę. 7 lub 8 maja 1945 roku jeńcy zostali rozstrzelani przez żołnierzy 4 kompanii czadzkiego pułku marszowego⁵⁴. Egzekucję tak przedstawił ks. ppor. Maxime Gaume, kapelan XI Dywizjonu 64 Pułku Artylerii Afrykańskiej:

Po tym, jak w dowództwie dywizji podjęto decyzję o rozstrzelaniu więźniów bez procesu, ojciec Fouquet, kapelan dywizji, wydał mi rozkaz pocieszenia ich w ostatnich chwilach [...]. Młody porucznik, który otrzymał rozkaz dowodzenia plutonem egzekucyjnym [...] był całkowicie przeżarty koniecznością wykonania tego rozkazu [...]. Wszyscy [skazani – M.L.] odmówili zawiązania oczu i dzielnie polegli z okrzykami „Niech żyje Francja”⁵⁵.

Nie ma jednak pewności, czy to gen. Leclerc zarządził przeprowadzenie egzekucji, ani co było jej rzeczywistym powodem. Choć trzon dywizji stanowił Legion Ochotników Francuskich przeciw Bolszewizmowi, dotkliwe straty poniesione w walce z Armią Czerwoną i radziecką partyzantką uzupełnili uchodzący do Niemiec członkowie Milicji Francuskiej – powstałej w 1943 roku paramilitarnej i faszystowskiej organizacji kolaboracyjnej, której brutalność szybko ściągnęła na nią nienawiść ogółu społeczeństwa. W czasie powszechnego powstania wielu milicjantów zostało rozstrzelanych bez procesu. Jak dotąd nie udowodniono jednak, by którykolwiek z jeńców należał wcześniej do milicji.

Choć najbardziej znaczącymi elementami francuskiego wkładu w kampanię niemiecką było zdobycie Stuttgartu i Ulm, a także opanowanie Berghofu, za ukoronowanie wkładu Francji Walczącej w zwycięstwo bardziej można uznać to, co wydarzyło się w Berlinie 8 maja 1945 roku. Wówczas, na wyraźne polecenie Józefa Stalina, powtórzona została kapitulacja III Rzeszy⁵⁶. Dzień później do Berlina przybył gen. Jean de Lattre de Tassigny, który w związku z przyjmowaniem kapitulacji przez plenipotentów wielkiej trójki otrzymał od gen. de Gaulle’a polecenie dołączenia do

⁵⁴ W. Mortimer-Moore, *Leclerc...*, s. 589–591.

⁵⁵ R. Forbes, *For Europe Revisited...*, s. 472–474.

⁵⁶ Ch. de Gaulle, *Pamiętniki wojenne...*, s. 182. Dzień wcześniej Niemcy skapitulowały w kwaterze gen. Dwighta Eisenhowera w Reims. Kapitulację przyjmowali przedstawiciele Naczelnego Dowództwa Alianckich Sił Ekspedycyjnych oraz Stawki Naczelnego Najwyższego Dowództwa. Świadkiem był gen. François Sevez, zastępujący przebywającego w San Francisco szefa Sztabu Generalnego Obrony Narodowej gen. Alphonse’a Juina.

tego grona jako strona, a nie obserwator. Po zagrożeniu przez gen. de Lattre'a, że popełnieni samobójstwo, reprezentanci ZSRR, USA i Wielkiej Brytanii zgodzili się na to, aby de Lattre przyjął kapitulację Rzeszy Niemieckiej⁵⁷. Dzięki temu Francja stała się nominalnie „czwartym mocarstwem”, a pod jej zarząd wojskowy oddano południowo-zachodnie Niemcy, północno-zachodnie dzielnice Berlina, zachodnią Austrię oraz północno-zachodnie dzielnice Wiednia⁵⁸. Powszechnie uważa się, że to szantaż, którego w kwaterze marsz. Georgija Żukowa dopuścił się gen. de Lattre, był powodem, dla którego Sowietci, Amerykanie i Brytyjczycy zezwolili na przyłączenie się do nich Francuzów. Jest to prawdą, aczkolwiek nie można zapomnieć, że do przyjęcia kapitulacji legitymizował ich udział ojczyzny w wojnie, począwszy od 3 września 1939 roku, przede wszystkim zaś poświęcenie na regularnym froncie oraz w ruchu oporu, by zmazać z honoru narodowego plamę, jaką była działalność ludzi takich jak marsz. Philippe Pétain i Pierre Laval.

Udział w kampanii niemieckiej żołnierzy de Lattre'a i Leclerca – generałów nagrodzonych w 1952 roku tytułem Marszałka Francji – stał się ostatnim akordem ofiary krwi, który wyniósł Francję do roli członka stałego Rady Bezpieczeństwa ONZ. W kontekście francusko-amerykańskiego sporu wokół zdobycia Stuttgartu i Ulm należy zrozumieć stanowiska obu stron. Główny ciężar walk na froncie zachodnim spoczywał na pięciu armiach amerykańskich, ponadto Francja była całkowicie zależna od USA, dostarczających jej broń i umundurowanie. Z perspektywy Stanów Zjednoczonych zachowanie de Lattre'a mogło uchodzić za zwykły kaprys, ponadto zagrażało planowi pojmania przez Amerykanów niemieckich naukowców z ośrodka w Hechingen. Dla Francuzów, urażonych wyniosłością sojuszników i pamiętających ciężar klęski z czerwca 1940 roku, udział w kampanii niemieckiej, choćby za cenę pogorszenia relacji międzysojuszniczych, był sprawą honoru. Dzięki śmiałości manewrowi gen. de Lattre'a udało się okrążyć LXIV Korpus. O ile w przypadku uderzenia na Stuttgart możemy mówić o połączeniu celów militarnych (okrążenie sił niemieckich w Szwarzwaldzie) z politycznymi (wytyczenie korzystniejszych granic strefy okupowanej), o tyle natarcie na Ulm i wejście do Austrii motywowała przede wszystkim chęć „odzyskania dawnej chwały”. Warto przy tym zaznaczyć, że bitwa o Stuttgart była samodzielnym sukcesem wojsk francuskich, z kolei Ulm opanowano we współpracy z żołnierzami amerykańskimi. Na skutek spadku morale obrońców Bawarii żołnierze gen. Leclerca mieli zadanie o wiele

⁵⁷ Ibidem, s. 183.

⁵⁸ M. Domagała, *Powstanie krajów niemieckich w zachodnich strefach okupacyjnych po II wojnie światowej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2014, t. 31, s. 234. Jako okupanci Francuzi wyróżnili się skrupulatnością w realizacji zasad denazyfikacji, zwalczaniu Werwolu, a także chęcią stworzenia w Nadrenii „państwa buforowego”. Ponadto zezwolili na pełnienie służby w swojej strefie żołnierzom 19 i 29 zgrupowania piechoty polskiej oraz Sił Zbrojnych Luksemburga.

łatwiejsze niż ich koledzy z 1 Armii Francuskiej, niemniej jednak wdarcie się do ukochanej rezydencji Adolfa Hitlera stało się jeszcze jednym z licznych triumfów 2 Dywizji Pancerniej.

Bibliografia

- Ambrose S.E., *Kompania braci. Od Normandii do Orlego Gniazda Hitlera. Kompania E 506 pułku piechoty spadochronowej 101 Dywizji Powietrznodesantowej*, przeł. L. Erenfeicht, Warszawa 2011.
- Beevor A., *Druga wojna światowa*, przeł. G. Siwek, Kraków 2015.
- Beevor A., Cooper A., *Paryż wyzwolony*, tłum. J. Małecki, Kraków 2015.
- Bernard M., *Valéry Giscard d'Estaing. Les ambitions déçues*, Paris 2014.
- Biegański W., *W konspiracji i walce. Z kart polskiego ruchu oporu we Francji 1940–1944*, Warszawa 1971.
- Bourderon R., *Rol-Tanguy. Des Brigades internationales à la libération de Paris*, Paris 2013.
- Cadeau I., *De Lattre*, Paris 2017.
- Crowdy T., *French Resistance Fighter. France's Secret Army*, Oxford 2007.
- Domagała M., *Powstanie krajów niemieckich w zachodnich strefach okupacyjnych po II wojnie światowej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2014, t. 31, s. 231–258.
- Eisler J., *Kolaboracja we Francji 1940–1944*, Warszawa 1989.
- Eve G., *Free French Occupation of the Obersalzberg (4 May–19 May 1945)*, <http://www.gastoneve.org.uk/obersalzberg.html> (dostęp: 14.05.2022).
- Feldmann D., Mas C., *La Campagne du Rhin. Les Alliés entrent en Allemagne (janvier–mai 1945)*, Paris 2016.
- Forbes R., *For Europe Revisited. The French Volunteers of the Waffen-SS*, Mechanicsburg 2010.
- Fourboul J., *De l'occupation au Lac de Constance*, <https://rhin-et-danube.fr/wordpress/?p=1001> (dostęp: 29.08.2022).
- de Gaulle Ch., *Pamiętniki wojenne*, t. 3: *Ocalenie 1944–1946*, tłum. J. Nowacki, Warszawa 1968.
- Harbutt F.J., *Jalta 1945*, tłum. K. Janicki, Warszawa 2012.
- Kawka H., *Wrócili pod polskim sztandarem*, Warszawa 1986.
- Kospath-Pawłowski E., *Chwała i zdrada. Wojsko Polskie na Wschodzie*, Warszawa 2010.
- de Lattre de Tassigny J., *The History of the French First Army*, New York 2022.
- Lecoq T., *Refaire l'Armée française (1943–1945). L'outil militaire, l'instrument politique, le contrôle opérationnel*, „Guerres mondiales et conflits contemporains” 2015, 1, n° 257, s. 137–154.
- Lelièvre C., Nique Ch., *L'École des Présidents. De Charles de Gaulle à François Mitterrand*, Paris 1995.
- McCreedy K.O., *Planning the Peace. Operation Eclipse and the Occupation of Germany*, Fort Leavenworth 1995.
- MacDonald Ch.B., *1945: ostatnia ofensywa*, tłum. M. Balicki, Oświęcim 2016.
- Malinowski S., *Die Hohenzollern und die Nazis. Geschichte einer Kollaboration*, Berlin 2021.
- Marcinek R., *Legia Cudzoziemska*, Warszawa 2016.
- Mitchell A.H., *Hitler's Mountain. The Führer, Obersalzberg and the American Occupation of Berchtesgaden*, Jefferson 2007.

- Mortimer-Moore W., *Leclerc*, przeł. A. Goździkowski, Poznań 2016.
- Pellissier P., *Salan. Quarante années de commandement*, Paris 2014.
- Pellissier P., *De Lattre*, Paris 2015.
- Persico J.E., *Roosevelt's Centurions. FDR and the Commanders He Led to Victory in World War II*, New York 2014.
- Robinson M.P., Seignon T., *Division Leclerc. The Leclerc Column and Free French 2nd Armored Division 1940–1946*, Oxford 2018.
- Skowron J., *Zgrupowania Piechoty Polskiej 1 Armii Francuskiej „Ren i Dunaj” – 1944–1945*, „Kombatant. Biuletyn Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych” 2004, nr 6/7 (161–162), s. 12–15.
- Weiss S., *Entre grands desseins et désillusions, le difficile réarmement de la France en 1944–1945 vu à travers les cas des 10e et 19e Divisions de Paris et de Bretagne*, „Annales de Bretagne et des Pays de l'Ouest. Anjou. Maine. Poitou-Charente. Touraine” 2018, t. 125, n° 4, s. 147–166.
- Weiss S., *L'éphémère direction ministérielle des Forces françaises de l'intérieur*, „Guerres mondiales et conflits contemporains” 2021, n° 283, s. 73–93.
- Wheeler J.S., *Jacob L. Devers. A General's Life*, Lexington 2015.

Marcin Libor

Udział żołnierzy francuskich w kampanii niemieckiej 31 marca–8 maja 1945 roku

Streszczenie

Pod koniec II wojny światowej gen. Charles de Gaulle zdawał sobie sprawę, że Francja, której przewodził, straciła swą mocarstwową pozycję i stanie się najpewniej zależna od któregoś z państw wielkiej trójki. Zapobiec temu mogło przede wszystkim uzyskanie własnej strefy okupacyjnej w Niemczech, do czego potrzebna była kolejna ofiara krwi. Za cenę pogłębienia konfliktu z dowództwem amerykańskim, traktującym Francuzów z nieprzyjazną wyższością, 1 Armia Francuska „Ren i Dunaj” włączyła się do kampanii niemieckiej, zaznaczając swój udział w wojnie opanowaniem Szwarzwaldu, części Wirtembergii oraz południowo-zachodniej Austrii. Najważniejszymi epizodami tych walk było zdobycie Stuttgartu i Ulm, stanowiące jawne naruszenie planów operacyjnych 6 Grupy Armii. Niezależnie od 1 Armii Francuskiej swój wkład w kampanię niemiecką włożyła 2 Dywizja Pancerna, której żołnierze uczestniczyli w zajęciu Bawarii, kończąc wojnę na Obersalzbergu. Udział Francji w kampanii niemieckiej doprowadził do przyznania jej własnej strefy okupacyjnej w Niemczech i Austrii.

Słowa kluczowe: kampania niemiecka, inwazja na Niemcy, II wojna światowa, front zachodni, rok 1945, armia francuska, Francja, Niemcy, Austria